

Historia Żydów w Pile

Zapraszamy na promocję książki oraz otwarcie wystawy fotografii pod wspólnym tytułem Historia Żydów w Pile.

Wydarzenie odbędzie się w dniu 29 czerwca /czwartek/ 2017 roku, o godzinie 19.00 w Młodzieżowym Domu Kultury w Pile, przy ulicy Stefana Okrzei 9.

Z wielką radością, oddajemy w Państwa ręce polskie tłumaczenie książki /trochę więcej niż książki/ autorstwa pana Peter Cullman pt. „History of the Jewish Community of Schneidemühl - 1641 to the Holocaust ” (Historia Gminy Żydowskiej z Piły od roku 1641 do Holokaustu) w tłumaczeniu Agnieszki Kin.

Książkę w wersji oryginalnej wydanej w Washingtonie w 2006 roku otrzymałem od pani Marjan Kampmeijer - Piller z Amsterdamu podczas wizyty w Pile z okazji jej 65. urodzin w kwietniu 2013 roku. Pierwszy raz w życiu miałem okazję poznać żydowskich potomków naszego miasta. Była to dla mnie wspaniała chwila, która jeszcze bardziej utwierdziła mnie w przekonaniu, że warto interesować się historią miasta i historią pilskich Żydów. Korespondencyjnie poprosiłem autora książki, pana Petera Simonstein Cullmana, mieszkającego obecnie w Kanadzie (który teraz ma 86 lat) o pozwolenie na tłumaczenie i wydanie książki w Polsce. Autora ucieszył ten pomysł. Przystał na niego z radością, co było wspaniałą prognozą dla tego przedsięwzięcia.

W potocznej świadomości Polaków obraz narodu żydowskiego jest zdominowany jego tragicznym losem w okresie drugiej wojny światowej. Podręczniki szkolne poświęcają temu zagadnieniu niewiele miejsca lub podejmują temat prawie wyłącznie w kontekście tragedii Holocaustu. Tymczasem przez długie stulecia Żydzi stanowili istotną część naszego społeczeństwa.

Książka pt. „History of the Jewish Community of Schneidemühl - 1641 to the Holocaust” liczy 390 stron. Autor pracował nad nią 15 lat, zbierając wspomnienia ocalonych byłych pilan oraz analizując zbiory judaistyczne z archiwów i instytucji badawczych polskich, niemieckich, izraelskich i amerykańskich. W wyniku badań, autor był w stanie prześledzić losy większości członków społeczności żydowskiej, która istniała w Pile.

Pani Agnieszka Kin, której szukałem dokładnie siedem miesięcy, zgodziła się wolontarystycznie przetłumaczyć książkę. Ta publikacja ma przypomnieć kulturę i tradycję żydowską. Stanowi jedyne zwarte kompendium wiedzy o społeczności żydowskiej w Pile na tle ówczesnej historii Europy. Przypomina w sześciu rozdziałach i epilogu karty wspólnej historii miasta – historii polskiej, żydowskiej i niemieckiej. Zawiera bogaty materiał ikonograficzny i źródłowy (mapy, fotografie, dokumenty, listy osób, biografie, działalność instytucji i organizacji żydowskich, opisy architektoniczne). Z góry proszę wszystkich o wyrozumiałość co do sposobu i jakości wydania, książki /jesteśmy tylko pasjonatami/. Staraliśmy się razem z autorem i tłumaczką, aby wyszło jak najlepiej, ale - jak sam pan Culman napisał - *Najprawdopodobniej nigdy nie będzie "idealnej" książki, zwłaszcza, gdy tak wiele nazw i dat musiało zostać zweryfikowanych. Tym bardziej doceniam ostre oko tłumacza i dążenie do precyzji.*

Poznanie historii, szczególnie tej trudnej, żydowskiej, stanowi najlepszą formę przeciwdziałania postawom antysemitycznym, rasistowskim i ksenofobicznym. Mam nadzieję, że realizacja zadania „odczaruje” powszechnie funkcjonujący stereotyp Żydów. Nasz projekt pozwoli intensywnie przeżywać kulturę, opartą na tolerancji i szacunku do innych nacji, do odmiennych poglądów obyczajowych i religijnych.

W Pile ludność pochodzenia żydowskiego mieszkała 400 lat, stanowiąc istotną część społeczeństwa wielonarodowościowego, wnosząc różnorodność i oryginalność. Istniała gmina żydowska, szkoła żydowska, stowarzyszenia i organizacje: Chewra Kadisza, Izraelski Związek Kobiet, Towarzystwo Ochrony Zdrowia, Związek Sióstr Salo-Adler Loge, Salo Adler Loge, Żydowski Związek Młodzieży, Niemiecko-Żydowski Związek Młodzieży, Związek Centralny. Synagoga - cud architektury - znajdowała się w dzielnicy żydowskiej, w centrum miasta. Zburzono ją podczas „nocy kryształowej” w 1938 r. Dziś nic już nie pozostało z zabytków kultury materialnej. Zachował się jedynie fragment ceglano-cementarnego muru (w podwórzu kamienicy przy ul. Konopnickiej) i aleja wiązów, a ojczyzną całej pilskiej społeczności żydowskiej i każdego z tych ludzi z osobna, ich historii i dokonań jest jedynie pamięć. Pamięć ma znaczenie także współcześnie, dla nas, bo umożliwia poznanie własnej historii, w której odnajdujemy tożsamość, korzenie naszego postępowania, sposób myślenia i odczuwania.

Stowarzyszenia Inicjatyw Społecznych EFFATA od początku istnienia podejmowało działania na rzecz społeczności żydowskiej. Wspólnie z Towarzystwem Przyjaźni Polsko Izraelskim Koło w Pile, w początku lat dziewięćdziesiątych, którego prezesem był śp. Zygmunt Kufel, poseł na Sejm RP, Prezes Towarzystwa, organizowaliśmy liczne wydarzenia kulturalne i społeczne dotyczące społeczności żydowskiej w regionie. Dziś powierzamy Państwu uwadze tę oto książkę z nadzieją, że pozostawi

po sobie trwały, dobry ślad i stanie się bogatym źródłem wielu wartościowych przemysleń.

Effata, to znaczy: Otwórz się!

Z wyrazami należnego szacunku, z książką w ręku,
za Stowarzyszenie EFFATA, Artur Łazowy

Piła, 2017/5777

„History of the Jewish Community of Schneidemühl - 1641 to the Holocaust”
(Historia Gminy Żydowskiej z Piły od roku 1641 do Holokaustu).

© Copyright by Mr. Peter Simonstain Cullman, Avotaynu, Inc. 155 N. Washington Ave. Bergenfield, NJ 07621, USA, ISBN 978-83-940943

Avotaynu, Inc jest wiodącym wydawcą produktów będących przedmiotem zainteresowania osób, które są badania genealogii żydowskiej, żydowskich korzeni drzew rodzinnych i żydowskich. Książki, które sprzedajemy mają na celu pomóc w badaniach naukowych z prowadzicami początkującego do książek o nazwiskach żydowskich.

Autor: Peter Simonstain Cullman

Tłumacz: Agnieszka Kin

Korekta: Joanna Szubstarska, Marta Olszyna, Anna Posadzińska, Joanna Wyrwa Krzyżańska, Danuta Gawrońska

Wstęp: Paweł Śpiewak

Projekt okładki: Anna Podolak, Andrzej Podolak

Skład: Renata Drozd

Koordinator: Artur Łazowy

Druk: Jan Sip Przedsiębiorstwo Poligraficzno Reklamowe Tongraf, Piła 64-920, ul. Pilotów 7.

Honorowy Patronat:

Michael Schudrich Naczelny Rabin Polski
Paweł Śpiewak, Żydowski Instytut Historyczny im. Emanuela Ringelbluma
Ilona Dworak-Cousin, Towarzystwo Przyjaźni Izrael-Polska
Grzegorz Piechowiak Poseł na Sejm RP
Marek Woźniak Marszałek Województwa Wielkopolskiego
Eligiusz Komarowski Starosta Piłski

Partnerzy:

Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich Biuro Filii w Poznaniu
Gmina Wyznaniowa Żydowska w Szczecinie
Fundacja Synagoga Nowa - Centrum Dialogu w Poznaniu
Wyższa Szkoła Filologii Hebrajskiej w Toruniu
Towarzystwo Miłośników Miasta Piły

Wydano przy wsparciu Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Pile, placówki która stanowi zespół - Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli i Publiczna Biblioteka Pedagogiczna dla, której organem prowadzącym jest Samorząd Województwa Wielkopolskiego.

Wydanie książki wsparł POWIAT PILSKI

Mecenas:

Grupa ENERIS, Altvater Piła Sp. z o.o.,

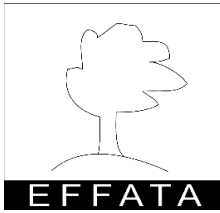
Wystawa fotografii pt. Historia Żydów w Pile.

Koncepcja: Artur Łazowy

Projekt: Magdalena Sieja

Korekta: Katarzyna Włodkowska

Wykonanie: Studio OPUS

Wydawca:
Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych EFFATA
Web: www.effata.org.pl
PL, 64 - 920, Piła, ul. Wincentego Witosa 26/5
KRS: 0000162787
Nip: 7642095158
Regon: 570764368

Wszelkie prawa zastrzeżone. Materiał ten jest ograniczony prawami autorskimi oraz innymi prawami i nie może być kopiowany, publikowany i rozprowadzany w żadnej formie, ani w całości, ani w fragmentach.

ISBN 978-83-940943-0-0
Piła, 2017/5777

„Istnieją dwa powody podróżowania – aby gdzieś dotrzeć lub skądś uciec”

“Niech ta monografia – przetłumaczona na język, którym mogli posługiwać się moi przodkowie, kiedy uczynili Piłę swoim domem – posłuży jako historyczne i edukacyjne kompendium.

Jestem szczęśliwy, że mogłem przyczynić się do przedstawienia – chociaż z osobistej perspektywy – obrazu trzech wieków funkcjonowania piłskiej gminy żydowskiej, w czasie gdy była ona domem dla wielu pokoleń przodków ze strony mojej matki, kroniki, która jest nierozzerwalnie związana z historią Piły.

Jest moim głębokim pragnieniem, aby owoce moich badań pomogły obecnym i przyszłym pokoleniom docenić rolę żydowskiej kultury w Pile w kontekście ponad tysiącletniej historii narodu polskiego”.

Peter Simonstein Cullman urodził się w Berlinie w 1941 roku w rodzinie Alberta Cullmana i Betty Simonstein. Jemu i jego rodzinie udało się przetrwać w Berlinie, posiadając fałszywe dokumenty, aż do czerwca 1943 roku. Następnie uciekli do miejsca czasowego schronienia w Prusach Wschodnich, pozostając w ukryciu aż do sierpnia 1944 roku, kiedy to rodzina musiała uciekać przez posuwającą się do przodu Armię Czerwoną. Ostatecznie, wraz ze swoją rodziną przetrwał ostatnie miesiące nazistowskiego reżimu w ukryciu w Bawarii.

W wieku czternastu lat rozpoczął praktykę w zawodzie złotnika, a następnie ukończył sześć semestrów szkoły artystycznej. W 1963 roku wyemigrował do Republiki Południowej Afryki, gdzie zapoczątkował swoją karierę jako projektant biżuterii i gemmolog; jest żonaty i ma dwóch synów.

W 1977 roku wyemigrował ostatecznie ze swoją rodziną do Toronto, w Kanadzie. Po 46 latach pracy w zawodzie złotnika, w 2002 roku przeszedł na emeryturę. Trwające całe życie zainteresowanie historią europejskich i niemieckich Żydów, doprowadziło go do zajęcia się na poważnie osobistymi badaniami genealogicznymi, których kulminacją były lata poszukiwań dotyczących historii i losu Żydów ze wspólnoty zamieszkującej Piłę, miasto pochodzenia przodków ze strony matki.

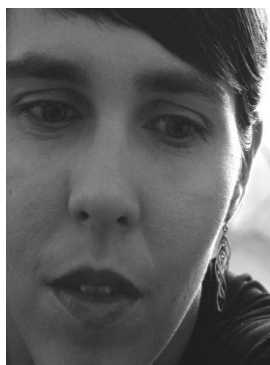
Peter Cullman – historyk amator, pasjonat, - wykonał olbrzymią pracę. Przedstawił kolejne pokolenia rabinów w Pile, dokładnie opisał stan majątkowy i prawny izraelickich mieszkańców miasta. Dowiadujemy się, jak zmieniała się liczba Żydów, gdzie mieszkali. Jak wyglądały ich domy, synagogi, cmentarze. Dużo jest o samym mieście, kolejnych pożarach (to było straszne utrapienie), epidemiach, podatkach, społecznych hierarchiach. Wiemy, jak odnosi się do siebie protestanci, katolicy, wyznawcy mozaizmu. Ile było wzajemnych uprzedzeń oraz niechęci. Dużo miejsca poświęca Cullman haskali, żydowskiemu oświeceniowi oraz problemom asymilacji czy akulturacji. Możemy uważnie śledzić przemiany tożsamości miejscowych Żydów, co oznaczało stopniowe przejmowanie języka i wzorów kultury niemieckiej. Jednym z wielkich wyzwań dla wspólnoty były wyjazdy do innych miast Niemiec lub za granicę.

Autor wykorzystał po swojemu olbrzymią ilość materiałów archiwalnych. Skądinąd wiemy, że wiele dokumentów spłonęło w kolejnych pożarach, a w czasie i po wojnie uległy zniszczeniu.

Prerażająca jest historia ostatnich lat istnienia żydowskiej wspólnoty zakończona aresztowaniami i wywózkami do obozów czy ośrodków śmierci. Uderzający jest nie tylko antysemityzm urzędowy w III Rzeszy, ale też antysemityzm społeczny podtrzymywany przez lokalnych nauczycieli, urzędników, sklepikarzy. To ci ludzie organizowali pogrom w 1938 roku (noc kryształowa) i przejmowali żydowskie majątki. Niemieccy sąsiedzi wykonali brudną robotę. Z najwyższym poruszeniem czytałem imiona i nazwiska pomordowanych. Ginęli w Rydze, w Treblince, w Auschwitz, w Terezynie. Nie była to duża zbiorowość. Nic z niej nie pozostało poza kilkoma rodzinami, które wyemigrowały przed wojną.

Ta wspólnota została – można podejrzewać - wymazana z niemieckiej pamięci, teraz jest przywracana pamięci polskiej. Piękne to wydarzenie. Nowi mieszkańcy Piły czują się mieszkańcami miasta o długiej historii i biorą odpowiedzialność za los miasta istniejącego od stuleci. Mam nadzieję, że zechcą poznać losy mieszkańców Piły w jej 600 lat. Najczęściej powtarzanym w Biblii nakazem jest pamiętać. Piła miała szczęście, że znalazł się ktoś kto wykonał olbrzymią pracę badawczą bez względu na to, jak ją dzisiaj oceniamy. Dobrze się dzieje, że Stowarzyszenie EFFT A książkę przygotowało w miarę swoich skromnych możliwości do druku.

Paweł Śpiewak

Słowo od tłumacza

Od samego początku projekt przetłumaczenia książki „Historia gminy żydowskiej z Piły: Od roku 1641 do Holokaustu” wydawał mi się pasjonującą przygodą, zagłębieniem się w przeszłość, aby w jakiś sposób przypomnieć innym o ludziach, którzy stanowili część naszej kultury, a po których pozostała pustka i bez których Polska nie jest już tym samym krajem.

Sam proces tłumaczenia, chociaż momentami niełatwy, dał mi wiele satysfakcji. Stanowił wyzwanie, któremu starałam się sprostać. Cały czas towarzyszyła mi myśl, aby tłumaczenie było jak najlepsze i abym swoją pracą mogła choć w niewielkim

stopniu uczcić pamięć osób opisanych w książce. Mam nadzieję, że przyczyni się ono do głębszego poznania historii pilskiej gminy żydowskiej przez większą liczbę osób.

Tłumaczenie mogło nabrać ostatecznego kształtu dzięki bardzo dobrej współpracy z autorem książki, Panem Peterem Simonstainem Cullmanem. Przez cały okres pracy nad nim, służył on swoją pomocą przy rozwiązywaniu wszelkich wątpliwości oraz chętnie dzielił się swoją wiedzą.

Jestem bardzo wdzięczna za możliwość wzięcia udziału w projekcie tłumaczeniowym pomysłodawcom wydania książki Stowarzyszeniu Inicjatyw Społecznych EFFATA. Bez Państwa nie byłoby to możliwe.

Agnieszka Kin